

Osnovna šola Ivana Kavčiča

Izlake

raziskovalna naloga s področja zgodovine

Šolanje na Izlakah

Učenki:

Tina Šikovec,
Laura Prašnikar

Mentorica:

Sanja Šikovec, prof.
slov. in zgo.

Izlake, marec 2017

Kazalo vsebine

1 Uvod	6
2 Ivan Kavčič	7
3 Kratka zgodovina šole	10
3.1 Začetki šolanja na Izlakah	10
3.2 Čas druge svetovne vojne	13
3.3 Od druge svetovne vojna do danes	14
4 Spomini bivših učencev	19
4.1 Spomini Marije Rems	19
4.2 Spomini Zinke Sešlar	22
4.3 Spomini Viktorja Prašnikarja	23
4.4 Spomini Matjaža Šikovca	24
4.5 Spomini Viktorja Prašnikarja ml.	25
5 Zaključek	27
6 Viri in literatura	28
Literatura	28
Arhivsko gradivo	28
Intervjuji	28
Viri fotografij	28

Kazalo slik

Slika 1 Učiteljski zbor leta 1931 (od leve proti desni sedijo Ivan Bregar, Ivan Kavčič, Geni Ovnič in Ana Fatur).....	7
Slika 2 Izlake okrog leta 1900 – na griču cerkev Sv. Jurija, nasproti v stavbi Osnovna šola Izlake	10
Slika 3 Mlekarska zadruga ob glavni cesti Zagorje–Trojane	11
Slika 4 Nastop pevskega zbora osnovne šole leta 1959	12
Slika 5 Požgana šola.....	13
Slika 6 Otvoritev telovadnice	16
Slika 7 Osnovna šola Ivana Kavčiča v 90. letih 20. stoletja	16
Slika 8 Osnovna šola Ivana Kavčiča med prenovo v letu 2007	17
.....	18
Slika 9 Osnovna šola Ivana Kavčiča po obnovi leta 2007	18
Slika 10 Obisk dedka Mraza leta 1963.....	24
Slika 11 Prireditev v šolski telovadnici ob zaključku šolskega leta 1983/84.....	25
Slika 12 Šola v naravi.....	26

Povzetek

Osnovna šola na Izlakah ima za sabo že veliko let – vse od leta 1884 pa do danes. V tem času je nekajkrat spremenila lokacijo, in sicer iz stavbe na hribu poleg cerkve, do prostorov mlekarske zadruge v dolini in današnje lokacije, kjer šolsko poslopje stoji od leta 1929.

Med 2. svetovno vojno je pouk najprej začel potekati v nemščini, nato pa so poslopje zasedli Nemci, ukinili pouk ter šolo spremenili v zapor. Ko so proti koncu vojne odšli, so poslopje partizani zažgali, a so ga po vojni obnovili in pouk na Osnovni šoli Izlake se je nadaljeval. Leta 1983 se je preimenovala v Osnovno šolo Ivana Kavčiča – po prvem upravitelju šole oziroma ravnatelju. Bil je pobudnik številnih aktivnosti: od ustanavljanja društev in razvoja kulturnih dejavnosti do gradnje vodovoda. Ob okupaciji je bil razrešen učiteljske službe, malo pred koncem vojne pa so ga Nemci ujeli in ubili.

Skozi leta je osnovna šola postala osemletka, nato še devetletka. Zaradi potreb ter velikega števila učencev so jo obnovili, ji dozidali prizidek, da od leta 2007 nosi današnjo podobo.

Ključne besede: Osnovna šola Ivana Kavčiča, Izlake, Ivan Kavčič.

Abstract

The primary school in Izlake has been around for many years – from 1884 until today. During that time it has changed its location several times, from the building on a hill next to the church to the premises of the dairy cooperative in the valley and to its present location, where the school building has stood since 1929.

During World War II the lessons were taught in German but when the building was occupied by the Germans, the classes were canceled and the school was turned into a prison. Towards the end of the war, the Germans left and the building was burned down by partisans but was rebuilt after the war and classes in Primary School Izlake continued. In 1983 it was renamed to Ivan Kavcic Primary School - after the first school director or principal. He initiated a number of activities: the establishment of different school societies, the development of cultural activities, the construction of plumbing. During the occupation he was relieved of his position, was captured by the Germans and was killed shortly before the end of the war.

Over the years the primary school became a school with an eight and later a nine year program. Due to the demand and the large number of students the building was renovated, an extension added and has kept that appearance since 2007.

Keywords: primary school Ivan Kavcic, Izlake, Ivan Kavcic.

1 Uvod

Za raziskovalno nalogo sva se odločili, da bi bolje spoznali zgodovino naše šole. Meniva, da o sami zgodovini šole ve zelo malo ljudi, prav tako pa se nama zdi, da najini sošolci in ostali učenci niti ne vedo, kdo je bil Ivan Kavčič, po katerem je šola poimenovana.

Gradivo za to raziskovalno nalogo sva večinoma poiskali v arhivu naše šole in v arhivu Slovenskega šolskega muzeja, nekaj informacij pa sva dobili tudi od babice Zinke Sešlar, dedka Viktorja Prašnikarja, in obeh očetov, Matjaža Šikovca in Viktorja Prašnikarja. Uporabili sva tudi intervju z gospo Marijo Rems, ki sva ga našli v arhivskem gradivu naše šole in do sedaj še ni bil uporabljen v kakršnekoli namene. Gospa se je spomnila ogromno stvari, informacij in dogodkov, povezanih z njenim šolanjem v takratni osnovni šoli na Izlakah, zato je prav, da tudi te podatke uporabiva in predstaviva javnosti. Nekaj informacij sva našli tudi v različnih knjigah o zgodovini Izlak in Zagorja ob Savi.

2 Ivan Kavčič

Ivan Kavčič je bil rojen 5. maja 1899 v Ljubljani. Po poklicu je bil učitelj, zaposlen na Osnovni šoli Izlake kot upravitelj te šole. Bil je neporočen.¹ Na Izlakah je bil pobudnik številnih aktivnosti: od ustanavljanja društev in razvoja kulturnih dejavnosti do gradnje vodovoda.² Aktivno in organizirano je deloval za partizane od leta 1941. V NOB³ je bil vključen od leta 1944 dalje. Tudi po odhodu v ilegalo je ostal na delu na terenu. Organiziral je partizansko osnovno šolstvo. Nemci so ga v Podlipovici pri Lavračevih ujeli, odpeljali, ustrelili in še danes se ne ve, kje je točno je bil pokopan.⁴

Slika 1 Učiteljski zbor leta 1931 (od leve proti desni sedijo Ivan Bregar, Ivan Kavčič, Geni Ovnič in Ana Fatur)⁵

Julijana J. Hribar, učiteljica na osnovni šoli Izlake, je v poročilu 31. oktobra 1946 Slovenskemu šolskemu muzeju med drugim zapisala, da je »Kavčič je še nekaj časa stanoval v šoli, nakar se je moral tudi on izseliti in kakor smo izvedeli od občine Zagorje, kjer je bil

¹ Vinko Kramar – Krištof, Uporne Izlake, podatki in spomini, Zveza združenj borcev NOV občine Zagorje ob Savi in Krajevna organizacija ZZB NOV Izlake, Izlake, 1982, str. 75.

² Alojzija Drnovšek, Kratek sprehod skozi zgodovino šole na Izlakah, v: Iskrice, šolsko glasilo Osnovne šole Ivana Kavčiča, Grafex d. o. o., Izlake, 2007, str. 2.

³ NOB – Narodnoosvobodilni boj.

⁴ Vinko Kramar – Krištof, Uporne Izlake, podatki in spomini, Zveza združenj borcev NOV občine Zagorje ob Savi in Krajevna organizacija ZZB NOV Izlake, Izlake, 1982, str. 75.

⁵ Arhiv Osnovne šole Ivana Kavčiča.

pozneje zaposlen, med okupacijo zaprt, pozneje kot partizan in kot tak zajet, da mu je nemška puška v mesecu februarju 1945 med Laškim in Rimskimi Toplicami končala življenje».⁶

Marija Rems se o Ivanu Kavčiču spominja naslednje: »Nadučitelj Ivan Kavčič se je rodil 5. maja 1899 v Ljubljani. Na Izlake je prišel leta 1920. Z mamo sta stanovala najprej v stari šoli na griču, nato v novi šoli do leta 1941, ko je okupator pregnal vse učitelje iz slovenskih šol. Potem sta stanovala na Lokah. Na Izlakah se je takoj vključil v dogajanje v kraju, bil med prvimi ustanovitelji gasilskega društva. Bil je tudi aktivni član Sokolske organizacije, kjer je zrežiral razne igre in nastope. Bil je organizator pri gradnji nove šole v letih 1928 do leta 1929. Zanimalo ga je kmetijstvo. Eno uro na teden nam je razlagal o kmetijstvu. In zanimivo, da so se dečki s kmetij sproščeno pogovarjali z nadučiteljem in debatirali. Potem so včasih odšli na šolski vrt, kjer jih je nadučitelj učil cepljenja sadnega drevja. Poučeval nas je tudi računstvo in nam narekoval uporabne naloge. Dovolj časa nam je dal, da smo te naloge tudi rešili.

Nadučitelj Ivan Kavčič se je moral iz izlaške šole leta 1941 izseliti. Nekaj časa je bil zaposlen na občini Zagorje. Kot velik prijatelj Lavračevih iz Podlipovice je prihajal k njim na obisk že pred 2. svetovno vojno. Posebno hudo mu je bilo, ko je v letu 1942 v zloglasnem taborišču Auschwitz umrl gospodar Ivan Lavrač, v letu 1943 pa še sinova Mirko in komaj 15-letni Lojze. Ko so leta 1943 legalno skozi z bodečo žico obdano Ljubljano pripeljali 9-letno Anjo in 6-letno Majo Levstik k babici Mariji Lavrač, ju je Ivan Kavčič prihajal poučevat. Nadučitelj Ivan Kavčič je zaradi sodelovanja s partizani bil obveščevalec, saj je kot uslužbenec v občini Zagorje mnogo izvedel o aretacijah občanov in jih je tako pravočasno obveščal, da so pobegnili v gozd. Tudi on je postal sumljiv, umaknil se je v ilegalo k Lavračevim, imel je zasilno bivališče na skednju in čakal na zvezo s partizani, da odide z njimi. Med vojno sem zapisovala datume o aretacijah v Podlipovici, a žal mi je, ker datuma o aretaciji Ivana Kavčiča v zimi 1944/45 niti približno ne vem.

Tisti dan sem na skedenj nesla kosilo k Ivanu Kavčiču. Spominjam se, da je bilo veliko snega. Ponavadi sem potem ponovno odšla na skedenj s košaro po posodo, a tisti dan je on sam prinesel posodo v kuhinjo. Mati Lavračeva se je prestrašila, da je nevarno, da je prišel iz skrivališča, pa je dejal: »Saj ni nikjer nikogar.« A komaj par minut po njegovem odhodu sem zagledala skozi kuhinjsko okno veliko v bela ogrinjala oblečenih Nemcev, ki so hoteli naravnost proti skednju. Začele so se mi tresti roke in sem šla v hišo: »Joj, izdani smo!« A v

⁶ Slovenski šolski muzej, dokumentacijska zbirka, mapa Osnovne šole, Julijana T. Hribar: Poročilo šolskemu muzeju, 31. 10. 1946.

hiši je bila že dalj časa nastanjena partizanka Simoničeva iz Celja, ki so jo partizani začasno poslali k Lavračevim. Z njo je bil tudi 4-letni otrok. V strahu smo čakali na najhujše. Kmalu so se pojavili nemški vojaki z aretiranim Ivanom Kavčičem in so spraševali, če ga poznamo in koliko časa že prebiva tu. On pa je dejal: »Ja, ravnokar sem prišel.« Na hišni prag je korajžno prišla partizanka Simoničeva in je začela govoriti nemško, da je te vojake premotila, da je niti niso spraševali, kdo da je. Nismo bili izdani – vojaki so Ivana Kavčiča zagledali pred skednjem, on pa je stekel v hlev in seveda postal sumljiv. Še sedaj po tolikih letih mi je hudo, da je bil tako nepreviden in podnevi prišel iz svojega začasnega bivališča v skednju.«⁷

⁷ Arhiv Osnovne šole Ivana Kavčiča, intervju z Marijo Rems.

Z ministrskim ukazom 2. maja 1907 je bila ustanovljena dvorazrednica. Kot druga učna moč je bila leta 1907 imenovana učiteljica Severa Francig in je v kraju službovala 23 let. Pouk v 1. razredu se je vršil v najeti sobi sosednje hiše, dokler se v letu 1911/12 razred ni preselil v poslopje mlekarske zadruga v dolini.¹⁰

Slika 3 Mlekarska zadruga ob glavni cesti Zagorje–Trojane¹¹

10. decembra 1909 se je vršila komisijska obravnava za zidanje primernejše šole v dolini ob cesti Zagorje–Trojane. Krajevni šolski svet je z menjalno pogodbo 8. maja leta 1914 pridobil novo zemljišče za bodočo šolo in prepustil staro šolsko poslopje ter zemljišče posestniku menjalcu. Komisijski ogled je potrdil prostor in načrte za novo šolsko poslopje, a je 1. svetovna vojna zaustavila nadaljnje delo. S šolskim letom 1921/22 je nastopil in prevzel vodstvo Ivan Kavčič. Najprej so z denarjem opravili nujna popravila na starem poslopju, že naslednja leta pa se je nabiral nov fond iz privarčevanih proračunskih zneskov.

Začetek februarja 1928 je bila komisijsko ugotovljena neuporabnost stare šole, v juliju je sledil stavbni ogled, 20. julija se je pričel izkop za temelje, ki so bili 19. avgusta slovesno blagoslovljeni. V šolskem letu 1928/29 je bilo zadostno število otrok, zato je ministrstvo

¹⁰ Slovenski šolski muzej, dokumentacijska zbirka, mapa Osnovne šole Izlake, Ivan Kavčič: Kratka kronika šole na Izlakah.

¹¹ Arhiv Osnovne šole Ivana Kavčiča.

dovolilo četrti razred. V novembru 1928 je bila nova stavba pod streho, 3. novembra 1929 pa je bila slovesna otvoritev.

Šolski okoliš se je leta 1932/33 razširil tudi na občino Trojane in Vače (kasneje Mlinše).

V šolskem letu 1933/34 je bil ustanovljen šolski mladinski pevski zbor, ki je nastopal doma, v okolišu in na koncertu mladinskih zborov v Ljubljani. Šola je prirejala vsako leto javne proslave in mladinske igre na odrih.¹²

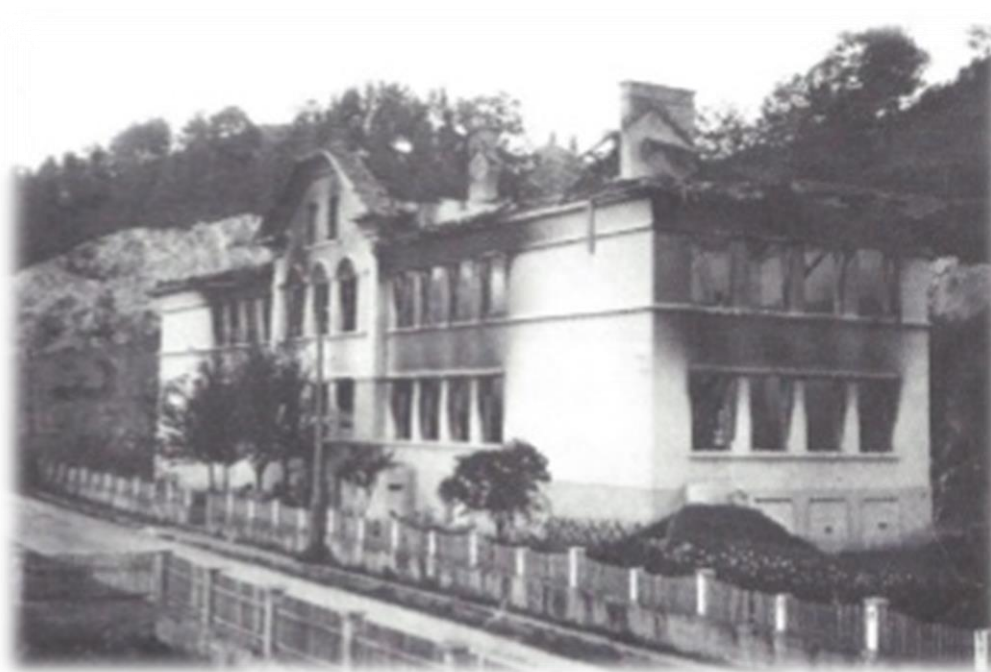
Slika 4 Nastop pevskega zbora osnovne šole leta 1959¹³

¹² Slovenski šolski muzej, dokumentacijska zbirka, mapa Osnovne šole Izlake, Ivan Kavčič: Kratka kronika šole na Izlakah.

¹³ Arhiv Osnovne šole Ivana Kavčiča.

3.2 Čas druge svetovne vojne

Kot je poročala učiteljica Julijana J. Hribar šolskemu muzeju v svojem poročilu, je šola Izlake med nemško okupacijo silno trpela. V nadaljevanju je zapisala: »Lepa nova šola je bila kmalu zasedena z vojaštvom. Da je bilo mnogo nereda, nemira in nesnage okoli nje, je gotovo, saj ni bila več šola. Bila je vojašnica in mnogokrat tudi mučilnica nedolžnih ljudi, posebno v času, ko je v njej gospodaril SS. Zato ni čudno, da se je zgodilo, kar se je takorekoč moralo zgoditi. Dne 19. avgusta 1944 je v zgodnjih urah postala žrtev plamenov. Gorelo je ves dan, vso noč in tlelo še nadaljnje dni. Nad vsem pa je sijalo sonce, vroče poletno sonce in šumeli so gozdovi ...«¹⁴

Slika 5 Požgana šola¹⁵

Leta 1941 so bili slovenski učitelji odpuščeni in so se raztepli po svetu. Od nemških učiteljev je bil prvi bivši Slovenec Stanko Hinterlechner, med drugimi pa je v šoli stanoval tudi bivši Slovenec Franc Groman. Pouk se je na šoli vršil v skrajšanem obsegu in v presledkih od januarja 1942 do julija 1944.¹⁶

¹⁴ Slovenski šolski muzej, dokumentacijska zbirka, mapa Osnovne šole Izlake, Julijane T. Hribar: Poročilo šolskemu muzeju, 31. 10. 1946.

¹⁵ Arhiv Osnovne šole Ivana Kavčiča.

¹⁶ Slovenski šolski muzej, dokumentacijska zbirka, mapa Osnovne šole Izlake, Julijane T. Hribar: Poročilo šolskemu muzeju, 31. 10. 1946.

Na zahtevo šolskega muzeja je poročilo učiteljice Julijane T. Hribar izpopolnil Alojz Videnič, takratni upravitelj šole. 1. aprila 1941 so bile na šoli Izlake štiri učne moči, in sicer upravitelj in tri učiteljice. Po okupaciji so vse tri učiteljice takoj zapustile Izlake, ena izmed njih je bila celo internirana v nemško taborišče Gothin, a se je po osvoboditvi vrnila domov.

Leta 1942 se je začela nemška šola. Pouk je potekal v skrajšanem obsegu, ker ni bilo dovolj učiteljskih moči.

Po 19. avgustu 1944 je NOV¹⁷ postala stalni gost doline. Na jesen so prišle iz hribov partizanske delovne edinice, ki so odstranjevale razne neuporabne požgane dele v šoli in okoli nje. Tudi žene in otroci so razkopavali in podirali bunkerje ter utrdbe okoli nje. Domov so odnašali kamenje in les. Zima je delo prekinila. V maju in juniju so udarniki in drugi delavci očistili šolo in njeno okolico še nadaljnjih kupov ruševin.¹⁸

V oktobru 1945 so ocenili vojno škodo na šolski stavbi. 15. oktobra 1945 je bilo na šoli 75 dečkov in 70 deklic ter tri učne moči. Šola je bila takrat štirirazrednica, vendar je potekal pouk tudi v dveh privatnih sobah. Prvi ter drugi razred sta imela takrat pouk v bivši gostilniški sobi na Izlakah, tretji in četrti razred pa v stari šoli. Ta čas se je šola obnavljala in popravljala, dokončana pa je bila v dveh letih. S požigom šole so bile uničene skoraj vse knjige, a so kasneje kupili še nekaj novih, in sicer za učiteljsko knjižnico šest knjig in za šolarsko samo tri knjige.¹⁹

3.3 Od druge svetovne vojna do danes

Učitelj Davorin Sušnik je v svojih spominih zapisal, da so takoj po koncu druge svetovne vojne pričeli urejati učilnice. V razredih je bilo precej golazni – bolhe, ščurki in celo podgane. Uredili so tudi razsvetljavo, stare, male table so postopoma zamenjali. Podnice so obrnili, jih obrusil, pobarvali, pri čiščenju pa razkuževali.

Uredili so tudi okolico šole, izravnali so dvorišče in ga usposobili za telovadbo. Pred tem so bili kletni prostori in telovadnica večkrat preplavljeni. Popravili so vrtno ograjo, zasadili živo mejo, za njo pa cvetličnjak. Vrt je bil vzorno obdelan, kuhinja pa je imela tako

¹⁷ NOV – Narodnoosvobodilna vojska.

¹⁸ Slovenski šolski muzej, dokumentacijska zbirka, mapa Osnovne šole Izlake, Julijana T. Hribar: Poročilo, 31. 10. 1946.

¹⁹ Slovenski šolski muzej, dokumentacijska zbirka, mapa Osnovne šole Izlake, Alojz Videnič: Izpopolnitev poročila učiteljice Julijane T. Hribar, 23. 11. 1946.

dovolj zelenjave. Postavili so čebelnjak, med so pobirali za šolsko kuhinjo. Topla greda je bila vir dohodkov, saj so sadike ljudje po skromnih cenah zelo kupovali.

Sama oprema je bila silno klavrna. Z lastnimi sredstvi niso zmogli kaj prida napraviti. Za premostitev potreb so uspeli dobiti precej opreme raznih ustanov, ki so opremo posodabljale; občina, politične organizacije, lekarna, zagorske šole in tako dalje. Nekaj so uspeli tudi sami kupiti in do obnove nove šole kar izboljšali pogoje dela. Izdatno jim je pomagala tudi Keramika²⁰.

V šoli so bila tudi stanovanja učiteljev. V Ljubljani so najeli kredit in dozidali podarjeno stanovanjsko hišo. Vanjo sta se leta 1969 preselili učitelj Ferjančič in Sušnik ter tako izpraznili šolo. Stanovanja so prenovili v učilnice. Stanovanje g. Videniča, ki se je odselil na Mlinše, so preuredili v vrtec, ki je imel čez 40 malčkov v dveh oddelkih. S področji okoliških šol so pričeli voziti učence na višjo stopnjo matične šole. To so izvajali z lastnim kombijem. Tako se je povečal stalež učencev. V nekaj letih so imeli vzporednice vseh višjih razredov.

Od učiteljev so bili odvisni uspehi dela in ugled šole. Pri vseh naštetih dejavnostih v šoli se je poznala pomoč učiteljev in zavzetost njihovih krožkov. V tistih letih je povsod primanjkovalo učiteljev predmetne stopnje. Dobili so nove moči, nekateri so dopolnjevali obveznosti ali honorarno učili. Zaposlili so tudi hišnika, ki je ob osnovnem delu prevažal tudi učence. Tudi kuharico so stalno zaposlili, saj so učenci množično prejeli kosila v šoli.

Oddelčne šole so obnavljali po potrebi – prekritja streh, utrjevanje temeljev, posodabljanje ogrevanja in tako dalje. Matična šola je bila v celoti obnovljena leta 1975. Pridobljeni so bili tudi novi prostori – jedilnica, zbornica, garderoba, sanitarije.²¹

V letu 1979 so slavnostno otvorili na novo zgrajeno telovadnica.²²

²⁰ Keramika – sedanji Eti.

²¹ Arhiv Osnovne šole Ivana Kavčiča, Spomini Davorina Sušnika.

²² Alojzija Drnovšek, Kratek sprehod skozi zgodovino šole na Izlakeh, v: Iskrice, šolsko glasilo Osnovne šole Ivana Kavčiča, Grafex d. o. o., Izlake, 2007, str. 2.

Slika 6 Otvoritev telovadnice²³

18. maja 1983, na krajevni praznik, so slavnostno otvorili prizidek k šoli, v katerem je tudi vrtec. Ob isti priložnosti se je Osnovna šola Izlake preimenovala v Osnovno šolo Ivana Kavčiča, po prvem upravitelju te šole.²⁴

V letu 1999 se je na šoli prenovila tudi fasada.²⁵

Slika 7 Osnovna šola Ivana Kavčiča v 90. letih 20. stoletja²⁶

²³ Arhiv Osnovne šole Ivana Kavčiča.

²⁴ Alojzija Drnovšek, Kratek sprehod skozi zgodovino šole na Izlakah, v: Iskrice, šolsko glasilo Osnovne šole Ivana Kavčiča, Grafex d. o. o., Izlake, 2007, str. 2.

²⁵ Slovenski šolski muzej, dokumentacijska zbirka, mapa Osnovne šole Izlake, Tatjana Krautberger: Kratek sprehod skozi zgodovino šole na Izlakah, 2007.

V septembru 2006 se je začela adaptacija vrtca in šole ter izgradnja prizidka. Pouk je bil izvajan po prilagojenem šolskem koledarju do 1. junija 2007. Šolsko leto 2007/08 se je pouk začel na sedmih nadomestnih lokacijah, razdeljenih v sedmih različnih krajevnih skupnostih v občini Zagorje. Glede na to, da je imela šola 2/3 vozačev, s takšno organizacijo pa so vozači postali vsi učenci, je bila največja skrb poleg izvajanja pouka posvečena prevozom in zagotavljanju prometne varnosti do nadomestnih lokacij in nazaj. 12. novembra 2007 pa se je začel odvijati pouk v novi, prenovljeni šoli. To je bil za takratne učence in učitelje prvi, pravi šolski dan v tem šolskem letu.²⁷ Takšen izgled nosi šola še danes.

Slika 8 Osnovna šola Ivana Kavčiča med prenovo v letu 2007²⁸

²⁶ Arhiv Osnovne šole Ivana Kavčiča.

²⁷ Slovenski šolski muzej, dokumentacijska zbirka, mapa Osnovne šole Izlake, Tatjana Krautberger: Kratek sprehod skozi zgodovino šole na Izlahah, 2007.

²⁸ <http://www.zagorje.si/povezava.aspx?pid=295>, pridobljeno 10. 3. 2017.

Slika 9 Osnovna šola Ivana Kavčiča po obnovi leta 2007²⁹

²⁹ Arhiv Osnovne šole Ivana Kavčiča.

4 Spomini bivših učencev

4.1 Spomini Marije Rems

»Učenci in učenke, ki smo začeli hoditi v šolo v letu 1926/27, smo obiskovali pouk kar v treh šolah. Najprej dve leti v šoli v mlekarni. Učilnica je bila v prostoru sedanje trgovine Medeje. Eno leto smo hodili v šolo pri župnišču, medtem pa so leta 1929 zgradili novo šolo, in tako smo pet let hodili še v to novo šolo. V šolo smo pešачili osem let, zadnji dve leti le enkrat na teden ob četrtnih. Imenovala se je »ponavljalna šola«, učenci pa četrtnarji. A tik preden smo dosegli to ponavljalno šolo, je bila ukinjena, mislim da v letih 1931 do 1933. Tako smo vseh osem let obiskovali osnovno šolo redno vsak dan, tudi ob sobotah.

Imeli smo tudi kazni. Nekatere so bile, da si moral stati v kotu, še hujša, da si moral s stegnjenimi rokami držati lavor, napolnjen z vodo. Huda kazen je bila tudi, da si po pouku ostal v šoli, da si bil zaprt.

Naša učiteljica je včasih kakšnega učenca poslala k dotičnim staršem s pismenim sporočilom, da otroci ne prihajajo k pouku. Sledila je kazen tudi doma. Sedaj premišlujem, da nam to tepežkanje v šoli ni pustilo zagrenjenosti ob spominu na šolska leta. Učitelje smo zelo spoštovali.

V prvem razredu smo se učili zelo počasi. Najprej smo pisali male, nato velike pisane črke. A tiskanih malih in velikih črk nismo pisali. Najtežje v prvem razredu je bilo začeti zlogovati in povezovati zloge v besede. Ko je bila z veliko muko obvladana veščina, da smo znali brati, sem osemletna že prebrala prvo knjigo, Jurčičeve Rokovnjače.

V šoli je bilo malo prometne vzgoje, kako naj se obnašamo na cesti. Edino so nas učitelji opozarjali, da naj se ne obešamo na vozove. Lahko se zgodi nesreča, ako se učenčeva noga znajde v vrtečem se kolesu voza ali da pademo pod voz. Čuvati smo se morali tudi konj. Vajeni vsega hudega so ti kar mimogrede postregli s kakšno brco ali ugrizem. V letih pred 2. svetovno vojno si zagledal avto le nekajkrat na leto.

Oblečeni smo bili bolj revno. Dovoljeno je bilo priti v šolo v zakrpani obleki, nikakor pa ne v strgani in umazani. Deklice smo bile oblečene v enodelno obleko. Malokatera deklica je pozimi nosila plašč, največ smo premogle le jopico in plet.

Učitelji so v šoli pregledovali, če imaš umit obraz, ušesa in roke ter če imaš v žepu robec.

V razredu v mlekarni sta bili postavljeni dve vrsti klopi – ena pod okni, druga nasproti ob steni. Po sredini je bil le dober meter za hojo. V klopih pod okni smo sedele deklice, nasproti pa dečki. Klop je bila prirejena za štiri učenke/učence. Pod klopjo je bila široka polica, kjer smo imeli spravljene nahrbtnike. Klopji so izgledale, kot da so izdelane v enem kosu. Vrhnja ploskev, ki nam je služila kot miza, je bila pobarvana s svetlo zeleno barvo. Sedeži niso bili pobarvani. Ko smo v šoli pisali s črnilom, smo malo potegnili h sebi ploščo klopi. Pod pokrovom so bili nameščeni štirje črnilniki, dobro zavarovani, ni se jih dalo prevrniti. Kdo je skrbel v šoli v mlekarni za čistočo in nalivanje črnila v črnilnike, ne vem, hišnika nismo imeli.

V nahrbtniku, ki je bil za današnje pojme peresno lahek, je bila mapa za zvezke, čitanka in lesena puščica s predalčki za svinčnik in radirko, kasneje še šilček, peresnik in vodene barvice. Nekaj zvezkov, rekli smo jim šolski zvezki, so bili spravljani v šoli. Prejeli smo jih, da smo pisali šolsko računsko nalogo, srbohrvaščino in lepopis ter ob koncu šolskega leta, ko smo jih lahko odnesli domov.

V višjih razredih je bilo treba veliko pisati, ker nismo imeli knjig, da bi se lahko iz njih učili. Učitelji so nam najprej razlagali snov, recimo zgodovino, zemljepis, prirodopis in tako dalje, a nato nam to snov narekovali, da smo se potem iz zvezkov naučili snov na pamet.

Pred klopmi, kjer smo sedele deklice, je bila postavljena miza in stol. Na mizi je bila knjiga – redovalnica, ura budilka – bekrca – in šiba. Na drugem stolu je bil postavljen lavor z vodo in gobo za brisanje ter umivanje table. Na steni je visel velik križ in tudi velika slika kralja Aleksandra Karadžordževića. V novi šoli je bil na steni tudi ogromen zemljevid kraljevine Jugoslavije.

Učni predmeti so bili: vedenje, pridnost, verouk, čitanje, slovenščina, zemljepis, zgodovina, risanje, petje, telovadba, deška in dekliška ročna dela. V višjih razredih še higiena in lepopis ter zunanja oblika pismenih izdelkov.

Spominjam se, da smo v 1. in 2. razredu v mlekarni morali sedeti mirno, kot kipi, roke imeti pred seboj na klopi oziroma z dlanmi zaobjeti rob klopi. V stari šoli na griču pa smo roki prekržali na hrbtu in se naslonili na steno klopi. Vstal v klopi si le, ko si bil kaj vprašan ali pri telovadbi. Telovadili smo kar v klopi, čisto lahke vaje za razgibavanje. A v šoli na

griču pri župnišču smo se šli razne igrice, največkrat slepe miši. Kaj težjega pri telovadbi nismo doživeli. Žoge in raznih tekmovanj nismo poznali, telovadnih copatov in dresov še manj.

Že v 1. razredu smo deklice začele z ročnim delom, dečki so lahko odšli domov. V višjih razredih pa so tudi dečki imeli ročno delo – izdelovali so pručke, rezbarili. Prvo leto smo se učile plesti leve in desne petlje ter smo spletle šal.

Leta 1929 smo začeli s poukom v novi šoli, takrat štirirazrednici Osnovni šoli Izlake. Klopi so bile razporejene v treh vrstah, v vsaki klopi ste sedela le dva učenca. Imeli smo tudi hišnika, gospoda Franca Suša. Vsako uro je moral teči po stopnicah in z zvončkom naznanjal čas. V novi šoli ni bilo vodovoda, ne elektrike, počutili smo se kot doma, kjer tudi ni bilo teh dobrin.

Učitelji, mogoče se čudno sliši, ko tolikokrat imenujem učitelje. Tako so nas učili, niso želele, da jih kličemo gospod, gospodična ali gospa, tovarišev in tovarišic takrat še ni bilo. Učitelji od leta 1927 do leta 1935 so bili Severina Trancig, Mara Samsova, Ivan kavčič, Andrej Stele, Julija Fatur, Ivan Bregar, Cilka Čuk, Drago Korošec in Bernarda Ritter.

Počitnice so bile isto kot sedaj – v juliju in avgustu. V začetku februarja smo imeli polletne počitnice 14 dni. A za božič smo ostali doma od 23. decembra do 7. januarja. Bilo je veliko cerkvenih praznikov, ko smo imeli prosto. V tistih časih smo se otroci veselili praznikov, ker je bilo takrat kaj boljšega na mizi. A danes? Potico in krofe lahko kupiš vsak dan, niti niso zaželeni, rajši si otroci kupijo sendvič.

Za malico v šoli smo sami poskrbeli – v nahrbtniku smo si prinesli kos kruha, jabolko ali hruške. Športnih dnevvov, ekskurzij in izletov ni bilo. Le v drugem razredu smo odšli v Ljubljano v živalski vrt, do Zagorja peš in se nato odpeljali z vlakom. In v 8. razredu nas je nadučitelj Ivan Kavčič navdušil nad izletom na Menino planino.

Pred 2. svetovno vojno ni bilo roditeljskih sestankov ne govorilnih ur, torej nikakršne povezave med starši in šolo. Starši so v šolo prišli le, ko so prejeli pisno obvestilo o nezadostnih ocenah ali ob neprimernem vedenju svojih otrok. Šolsko spričevalo v polletju in ob končnem šolskem letu: prinesiti si moral kolek za 5 dinarjev ali pa pismeno potrdilo o uboštvu, ako ne eno, ne drugo, niso zapisali ocen v spričevalo, ampak le v matično redovalnico.

Ko se je bližal zadnji dan osemletnega obiskovanja Osnovne šole Izlake, mi je bilo zelo hudo. Nihče izmed učiteljev nas ni vprašal, kam po osnovni šoli. Premišljuje, da je ostalo veliko talentov nerazvitih.

V najlepših letih življenja nas je presenetila 2. svetovna vojna. Veliko mojih sošolcev in sošolk je moralo umreti nasilne smrti v partizanih, nemški vojski, taboriščih, ustreljeni kot talci in pokopani v Gradcu, dve sošolki sta živi zgoreli 18. maja 1944 v Orehovici³⁰. Trem mojim sošolkam so padli možje v partizanih. Nekateri so izgubili starše, brate, sestre. Kar nas je ostalo še živih, pa živimo obremenjeni z grenkimi spomini na ljudi, sosede, znance, sorodnike, ki so prezgodaj odšli.«

4.2 Spomini Zinke Sešlar

»Na osnovni šoli Ivana Kavčiča sem se šolala od leta 1954 pa do leta 1962. Šola se je takrat imenovala Osnovna šola Izlake. Spomnim se učiteljice iz 1. razreda, ime ji je bilo Stana Ferjančič, v 2. razredu pa Lojzeta Videniča. Učitelji pogosto niso prejeli daril, le kdaj se je pojavil kakšen učenec, ki je učitelja podkupil s klobaso. Bili smo razdeljeni na fante in dekleta. Kdaj je moral kdo za kazen oditi v razred, kjer so bili fantje ali pa je bilo obratno.

V šolo smo prišli peš, saj takrat avtobusi še niso bili tako razširjeni. Peš so v šolo hodili tudi učenci, ki so bili bolj oddaljeni, saj takrat še ni bilo podružnic. Za prihod v šolo so potrebovali tudi do dve uri.

Pri pouku smo potrebovali en zvezek, radirko in pa svinčnik. Puščice so bile takrat še iz lesa. Tisti, ki so bili bolj premožni, so imeli torbe, mi revnejši pa tako rečeno aktovke.

Šolski predmeti so bili isti, kakor sedaj, le da smo šele od 5. razreda imeli spoznavanje tujega jezika – angleščino. Krožki so se precej razlikovali. Takrat smo imeli spoznavanje šivanja in kvačkanja ter pletenja, gospodinjstvo za mlade, učili smo se tudi, kako cepiti drevesa. Te krožke smo imeli zato, ker tega nismo potrebovali le pri pouku, ampak tudi doma. Tudi dečki so se udeleževali teh krožkov.

Takrat se na šoli ni odvijalo nič posebnega. Za Prešernov dan nismo bili prosti, ampak smo se v šoli učili, kdo je bil France Prešeren in o njegovih delih. Vsako leto smo se odpravili

³⁰ 18. maja 1944 so se Nemci maščevali civilnemu prebivalstvu zaradi napada na nemško vozilo, ki ga je dan prej izvedla Šlandrova brigada v Orehovici. Požgali so vas Orehovico in štirinajst domačinov (Roman Rozina, Kronika Zagorja 1900–1949, Občina Zagorje ob Savi, Izlake, 1999, str. 96.).

v požgano Orehovico, kjer smo imeli krajšo komemoracijo, tudi pevski zbor je pel. Peli smo partizanske pesmi, le da so bile malo spremenjene, kot so danes.

Tisti, ki smo doma imeli kmetijo, smo se učili zvečer, ker smo morali podnevi doma pomagati pri različnih delih. Med seboj se nismo družili, le s sosedi in še to samo na paši ali ob nedeljah.

Kazni smo dobili predvsem zaradi nemira in afnanja. Najhujša kazen, ki si jo lahko dobil, je bila kazen, da so v šolo poklicali starše in potem si bil kregan doma in še v šoli. Jaz nisem bila nikoli kaznovana, saj sem bila preveč boječa. Moral si imeti nekakšno beležko, kamor je tovariš ali tovarišica napisal obvestilo staršem, da se morajo zglasiti v šoli.

Učitelji so v šoli imeli manjšo zbornico, saj jih ni bilo veliko. Bili so samo štirje. Vsi štirje so s svojo družino živeli v šoli.

Kmečki otroci smo malico nosili od doma. Tisti, ki jim je oče padel v vojski, so imeli kosila in malice zastonj. Nekateri, a le redki, pa so imeli malice ter kosila v šoli. Odmori za malico so bili dolgi pol ure. Kuhala nam je žena Lojzeta Videniča. Kuhali so nam hrano iz šolskega vrta, ki smo jo sami nabirali.«

4.3 Spomini Viktorja Prašnikarja

»Leta 1958 sem začel hoditi v šolo. Imela je drugo ime. V šolo smo skoraj vsi učenci prišli peš, med potjo pa smo si delali družbo. Dve leti sem hodil v šolo Zagorje – Loke, takrat smo stanovali v Zagorju. Pri devetih letih pa sem prišel na Osnovno šolo Izlake. To je bilo leta 1961. Takrat smo se tudi preselili na Izlake.

V učilnicah smo imeli lesene stole in mize. Kot potrebščine smo potrebovali lesena ravnila, svinčnike, barvice, nalivno pero bolj na začetku, proti koncu šolanja pa smo uporabljali tudi kemične svinčnike. Imeli smo tudi pivnike in črnilnike. Takrat so bili na šoli pevski, gospodinjski in tehniški krožek, pri katerem smo zunaj šole cepili tudi debla. Izvajali so se tudi podobni krožki, kot so zdaj Kenguru, Cankarjevo tekmovanje in tako dalje. Učitelji, ki so mi ostali v spominu, so bili Lojze Videnič, Tone Lebar, ki je učil matematiko, Metka Iglič, učiteljica zgodovine in zemljepisa, Milena Razpotnik je učila gospodinjstvo in angleščino, Davorin Sušnik je bil učitelj glasbe. Sam sem pel tudi v šolskem zboru, kjer nas je učil Bojerman.

Vsi učenci pa smo se najbolj veselili, ko je na našo šolo prišel dedek Mraz ali pa Miklavž ter škratje in medvedki.«

Slika 10 Obisk dedka Mraza leta 1963³¹

4.4 Spomini Matjaža Šikovca

»Na Osnovni šoli Ivana Kavčiča sem se šolal od leta 1976 pa do leta 1984. Takrat je bila še vedno osemletka. Spominjam se, da so v približno 7. razredu preimenovali šolo v Osnovno šolo Ivana Kavčiča.

Spominjam se svojega razrednika Milana Aničina. Bil je najzabavnejši in najboljši učitelj, ki se ga spomnim. Učil nas je športno vzgojo.

V šolo smo prišli peš. Čeprav smo po Sloveniji že poznali avtobuse, si vožnje z njim ni moglo privoščiti veliko učencev. V razredih smo bili posedeni po dva. V vsaki učilnici je bila peč, ki je grela učilnico. Imeli smo že več zvezkov in delovnih zvezkov. Poznali smo tudi puščice iz blaga. Predmeti so bili podobni kot sedaj, le da smo takrat imeli še srbohrvaščino. Krožkov je bilo veliko, na primer rokometni, likovni krožek.

V spominu mi je najbolj ostal dogodek, ko me je naš hišnik oštel. Bil je velik in močan. Ker sem nagajal, me je prijel za uho in me odvedel do vrat ter me napodil do doma.

³¹ Arhiv Osnovne šole Ivana Kavčiča.

Spominjam se, da je bila okolica zelo drugačna. Tam, kjer smo imeli dvorišče, je bilo tudi igrišče. Jedli smo domačo hrano, ki so nam jo kuhali v šoli.

Ker smo imeli doma kmetijo, smo se učili doma. Kazni so bile zelo stroge. Najhujša kazen je bila, da si dobil ukor.«

Slika 11 Prireditev v šolski telovadnici ob zaključku šolskega leta 1983/84³²

4.5 Spomini Viktorja Prašnikarja ml.

»Najprej sem začel hoditi v malo šolo. To je bilo leta 1978. Leta 1979 sem pričel hoditi v prvi razred Osnovne šole Izlake, kamor sem hodil do leta 1987. V šolo sem hodil peš, saj je bil avtobusni prevoz organiziran samo za tiste učence, ki so bili od šole oddaljeni dva kilometra ali več, to so bili na primer tisti, ki so bili iz Mlinš.

V razredu je bilo 12 klopi, v vsaki sta sedela dva učenca. Vse klopi in stoli so bili čisto leseni. Uporabljali smo podobne pripomočke, kot jih uporabljajo zdaj: svinčnik, nalivno pero, majhno plastično ravnilo. Torbe so bile ročne, iz usnja, imela je dve zaponki, na vsaki zaponki pa je bil en odsevnik. Zvezki so imeli široke črte, niso imeli narisanih robov, zato smo jih morali risati sami. Platnica zvezka pa je bila čisto tanka, tako kot tudi zvezek.

³² Osebni arhiv Matjaža Šikovca.

Imeli smo predmete, kot jih imajo sedaj. To so bili slovenski jezik, matematika, spoznavanje narave in družbe, zemljepis, zgodovina, telesna vzgoja, tehnična vzgoja, gospodinjstvo, likovna in glasbena vzgoja. Imeli smo tudi srbohrvaščino. Likovna, telesna, glasbena in tehnična vzgoja ter gospodinjstvo so se ocenjevali: zelo uspešno, uspešno in manj uspešno. Ocenjevalo se je tudi vedenje: neprimerno, primerno, vzorno. V šoli se je že izvajala bralna značka, športna značka, dvakrat pa smo odšli v šolo v naravi. Krožkov na šoli je bilo veliko, nekaterih se spomnim, nekaterih pa tudi ne. Tisti, ki se jih spomnim, so pevski zbor, likovni, planinski, strelski ter šahovski krožek. Učitelji, ki so takrat učili, so bili Milan Aničin, Martina Mlakar, Anja Pert, Marija Juvan, Kordiš, Novšak, Sušnik, Arbi, Alojzija Drnovšek, Stanislava Flis, Artnak in Gošte. Nekateri učijo še danes.

Za malico nismo nikoli dobili pakirane hrane. Izjema je bila samo, ko smo dobili sok Pingo. To je bilo zelo poredko, a ko smo ga dobili, je bil ta dan za vse praznik.«

Slika 12 Šola v naravi³³

³³ Osebni arhiv Viktorja Prašnikarja ml.

5 Zaključek

Pri raziskovanju zgodovine naše šole sva ugotovili veliko novih stvari. Šola nosi ime po Ivanu Kavčiču, o katerem pred raziskovanjem nisva vedeli veliko. Na naši šoli je bil učitelj, upravitelj oziroma prvi ravnatelj. Bil je tudi velik pobudnik številnih dejavnosti na Izlakah v tistem času. Zelo zanimivo se nama zdi, kako zaveden Slovenec je bil. Ljudi je med drugo svetovno vojno na skrivaj obveščal o aretacijah Nemcev, da so se lahko ta čas skrili oziroma pobegnili.

Stavba, v kateri se šolamo danes, je bila med 2. svetovno vojno požgana, a nato obnovljena in tekom let do danes večkrat prizidana. Zanimivo je tudi to, da so bila na šoli tudi stanovanja, v katerih so živeli učitelji. Kasneje, ko je število učencev naraslo, so jih spremenili v učilnice. Zgodovina šolanja na Izlakah pa sega še nekoliko bolj nazaj, saj je bila prva šola na griču pri župnišču.

Nisva vedeli, da je šola imela šolski vrt, na katerem so se učenci učili in delali. Tako so učenci v šoli jedli lastno pridelano hrano, nekaj pa so jo dobili iz okoliških kmetij. Domačinom so prodajali tudi sadike.

Današnje učilnice so prostorne, moderno opremljene s sodobno tehnologijo. Tega pred leti ni bilo. Oprema je bila skromna – tabla in kreda, tudi učenci niso imeli toliko šolskih potrebščin, kot jih imamo danes. Ocenjevali so jim tudi vedenje. Če niso ubogali, jih je lahko doletela tudi telesna kazen.

Pri pregledovanju arhivskega gradiva na naši šoli in v šolskem muzeju sva občudovali tudi čudovito pisavo, v kateri so nekoč zapisovali spričevala in poročila.

Za nadaljnje raziskovanje predlagava poglobitev v naš šolski arhiv, saj je ostalo še ogromno gradiva o zgodovini šolanja na Izlakah, ki ga nisva uporabili, ker je žal zmanjkalo časa.

6 Viri in literatura

Literatura

Drnovšek, A. (2007). *Kratek sprehod skozi zgodovino šole na Izlahah*. V: Iskrice, glasilo učencev Osnovne šole Ivana Kavčiča. Izlake: Grafex d. o. o.

Kramar, V. (1982). *Uporne Izlake, podatki in spomini*. Izlake: Zveza združenj borcev NOV občine Zagorje ob Savi in Krajevna organizacija ZZB NOV Izlake.

Rozina, R. (1999). *Kronika Zagorja 1900–1949*. Zagorje ob Savi: Občina Zagorje ob Savi.

Arhivsko gradivo

Arhiv Osnovne šole Ivana Kavčiča.

Slovenski šolski muzej, dokumentacijska zbirka, mapa Osnovne šole Izlake.

Pokrajinski arhiv Maribor, zbirka fotografij in razglednic.

Intervjuji

Marija Rems

Zinka Sešlar

Viktor Prašnikar

Matjaž Šikovec

Viktor Prašnikar ml.

Viri fotografij

Arhiv Osnovne šole Ivana Kavčiča.

<http://www.zagorje.si/povezava.aspx?pid=295>, pridobljeno 10. 3. 2017.

Osebni arhiv Matjaža Šikovca.

Osebni arhiv Viktorja Prašnikarja ml.